

1. ΠΟΙΟΝ ΣΥΜΦΕΡΕΙ ΤΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 10/09/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 10/09/2023

Σελίδα: 1

■ Ποιον συμφέρει η αδράνεια στα ελληνοτουρκικά; Γράφουν: Αλέξανδρος Διακόπουλος, Πέτρος Λιάκουρας, Κώστας Υφαντής, Κωνσταντίνος Φίλης.

Σελ. 15

1. ΠΟΙΟΝ ΣΥΜΦΕΡΕΙ ΤΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 10/09/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 10/09/2023

Σελίδα: 15

Των **ΔΑΞΑΝΑΡΟΥ ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ,**
ΠΕΤΡΟΥ ΔΙΑΚΟΥΡΑ, **ΚΩΣΤΑ ΥΦΑΝΤΗ**
και **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ**

Ποιον συμφέρει το αδιέξοδο στα ελληνοτουρκικά

Υπάρχει διέξοδος απεγκλωβισμού από το παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος με τη γείτονα; Μια απάντηση, πέρα από μαξιμαλισμούς και «μαγικές» λύσεις

Στο κείμενό μας της 30ής Ιουλίου με τίτλο «Σταθμίζοντας τα δεδομένα στον δρόμο προς τη Χάγη» επιχειρήσαμε να αξιολογήσουμε την τρέχουσα συγκυρία και την όποια προοπτική προόδου στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Η ανάλυσή μας κινήθηκε στη βάση τριών διασυνδεδεμένων στοιχείων κρίσιμων σε μια διαπραγμάτευση. Τους όρους και το πλαίσιο υπό τα οποία θα πρέπει αυτή να διεξαχθεί, τις εναλλακτικές σε περίπτωση αποτυχίας και τον χρόνο/συγκυρία. Και βεβαίως όλα σε συνάρτηση με τον συσχετισμό ισχύος όπως αυτός διαμορφώνεται στο παρόν αλλά και στο όχι πολύ μακρινό μέλλον. Εξετάσαμε σύντομα και όχι συνολικά τις εναλλακτικές αν δεν προκύψει επίλυση της διαφοράς μας μέσω της διεθνούς δικαιοσύνης (πιθανότερο σενάριο υπό τις παρούσες συνθήκες). Το συμπέρασμά μας ήταν ότι αν όντως υπάρχει έστω και αμυδρή προοπτική προσφυγής στη Χάγη ή σε διαπίστωση, η ελληνική διπλωματία οφείλει να την εξαντλήσει, χωρίς να καλωρύσσει την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των ενόπλων δυνάμεών της. Αλλιώς, αυτή είναι η θεμελιώδης θέση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής εδώ και μισό αιώνα. Σε καμία περίπτωση δεν συνιστά κατευνασμό. Μόνο απαιδευτοί περί τα διεθνή θα το έβλεπαν έτσι.

Οι αντιδράσεις ήταν μεικτές. Πολλές θετικές αλλά και κάποιες αρνητικές. Οι περισσότερες από τις αντίθετες φωνές ήταν ευπρεπείς, και μόνο λίγες ήταν αυτές που συνδύασαν την προφανή αδυναμία κατανόησης του κειμένου με παραποίηση των επιχειρημάτων μας, ακόμη και ad hominem επιθέσεις και κατηγορίες ότι λειτουργήσαμε ως «προπομπή» μιας ήδη αποφασισμένης «υποχώρησης». Ας είναι...

Οι υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδας και Τουρκίας, Γιώργος Γεραπετρίτης και Χακάν Φιντάν, κατά την πρόσφατη συνάντησή τους στην Αγκυρα. Η Τουρκία συνεχίζει, εκμεταλλευόμενη τη γεωπολιτική θέση της, να διεκδικεί την ανακή της Δύσης, και ιδιαίτερα των ΗΠΑ. Όσο δεν παραβιάζει την κόκκινη γραμμή «του πρώτου πλήγματος», μπορεί αεθώς να προάγει τον αναθεωρητισμό της, χωρίς σημαντικές γι' αυτήν επιπτώσεις.

και μάλιστα άμεσες προβολές τους και δημοφιλίας είναι η υποθέτηση της λεγόμενης «σκληρής» γραμμής στα εθνικά θέματα. Η δε συνεισφορά τους στη δημόσια συζήτηση, πέρα από την καταγγελία και τη δαιμονοποίηση της αντίθετης άποψης, συνίσταται στην προβολή προτάσεων που εν γνώσει τους (ή, χειρότερα, εν γνώσει τους) είναι είτε αυτοπυκνές είτε επικίνδυνα βλαπτικές για την πατρίδα μας. Το πρόβλημα δεν είναι κατά πόσο φουσκώνουν τα μαυλά και ικανοποιούν την κοινή γνώμη με κοινοτοπίες και μαξιμαλισμούς, αλλά ότι δημιουργούν ψευδαισθήσεις και καλλιεργούν την πεποίθηση ότι η λύση είναι απλή και αυτό που απουσιάζει είναι η αποφασιστικότητα και η τόλμη. Ωστόσο, αν υπήρχαν απλές λύσεις εδώ και 50 χρόνια θα τις είχε βρει κάποιος. Δεν είναι πως δεν τις σκέφτηκε κανείς, είναι πως κάποιες ιδέες που έχουν επικρατήσει στον δημόσιο διάλογο δεν εφαρμόζονται ή δεν επιλύουν το πρόβλημα. Στα περισσότερα σενάρια, έπειτα από σοβαρή κρίση ή και σύγκρουση, η πιθανότερη κατάληξη είναι να δηληθηθούμε εκόντες άκοντες στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Όσοι προκρίνουν ενέργειες αμβιβολής διεθνούς νομιμότητας ή χωρίς ευρεία διεθνή υποστήριξη προδιαγράφουν –χωρίς να το συνειδητοποιούν– μια γραμμή δράσεων και αντιδράσεων που στο τέλος της βρίσκεται το τραπέζι των διαπραγματεύσεων (το οποίο αναθεματίζουν) αλλά με πολύ χειρότερος όρους. Επιπροσθέτως, οι κινήσεις μας θα πρέπει να μπορούν να υποστηριχθούν επιχειρησιακά για να μη δώσουν τη δυνατότητα στην Τουρκία να τις αναιρέσει. Υπενθυμίζουμε πως τις δύο φορές που στρατιωτικοποιήθηκε η κρίση, το 1987 και το 1996, καταλήξαμε τη μεν πρώτη στο Νταβός (και στην επαναβεβαίωση του Πρακτικού της Βέρνης '76), τη δε δεύτερη στη δήλωση

Ο εσωτερικός διάλογος τώρα ξεκινάει και ως ελπίζουμε ότι θα διεξαχθεί με όρους που να προωθούν το πραγματικά εθνικό, δηλαδή το αληθές. Αξίζει όμως να σταθούμε σε δύο σημεία. Το πρώτο είναι η Τουρκία. Αυτό που θα προσπαθήσουμε να τονίσουμε στην ανάλυσή μας είναι ότι η συγχυρία διαμορφώνεται και από την εξέλιξη της Τουρκίας σε κάθε επίπεδο, πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, δημογραφικό, τεχνολογικό/βιομηχανικό και βεβαίως από τη στρατηγική επιδιώξη της να αυτονομηθεί ως σημαντική περιφερειακή και παγκόσμια δύναμη. Κάθε ανάλυση των ελληνοτουρκικών σχέσεων οφείλει να εκκινεί από αυτό. Είναι λάθος να αξιολογούμε τη διεμερή διάδραση με βάση μια Τουρκία που θα θέλαμε να έχουμε και όχι την Τουρκία που έχουμε απέναντί μας.

Η στάση της Τουρκίας έναντι της Δύσης

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, και ιδιαίτερα μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016, οι στρατηγικές επιλογές της Αγκυρας είναι σαφώς πιο αντιδυτικές, πιο εθνικιστικές, και με σαφείς νεοοθωμανικές και ισλαμικές αναφορές. Αυτή η στραφή έχει αναζωογονήσει τις συζητήσεις για τη σχέση της με τη Δύση. Ομως, η συζήτηση αυτή γίνεται σε εσφαλμένη βάση, γιατί προϋποθέτει ότι η Τουρκία ήταν μια δυτική χώρα που τα τελευταία χρόνια «ξεστράτισε» λόγω του ιδιόρρυθμου προέδρου της. Η Τουρκία δεν υπήρξε ποτέ αληθινό κομμάτι της Δύσης, ούτε καν γεωπολιτικά, με εξαίρεση τον Ψυχρό Πόλεμο. Η ένταξή της στο ΝΑΤΟ είχε περισσότερο να κάνει με την απειλή της ΕΣΣΔ παρά με οποιοδήποτε ιδεολογικές και γεωπολιτικές ταυτίσεις. Η συρρίκνωση της απειλής που προερχόταν από την πρώην ΕΣΣΔ και το κενό ισχύος που δημιουργήσε η σχετική αποστασιοποίηση των ΗΠΑ από την ευρύτερη Μέση Ανατολή, επέτρεψαν στην Αγκυρα να χαλαρώσει τους δεσμούς της με τη Δύση, και να επιδιώξει στρατηγική αυτονομία. Η εδραιωμένη πεποίθηση, στους κύκλους εθνικιστικής ασφάλειας της Αγκυρας, ότι το διεθνές σύστημα έχει πάψει να είναι δυτικο-κεντρικό και τείνει να

Μονομερείς ενέργειες από πλευράς μας θα οδηγούσαν σε στρατηγική απομόνωση, απώλεια της «έξωθεν καλής μαρτυρίας» και σε κάποιο βαθμό νομιμοποίηση των τουρκικών αντιδράσεων.

μετεξελιχθεί σε μετα-δυτικό, έχει επίσης επαναφέρει την παραδοσιακή πολιτική των ισσοροπιών (fence seating).

Εντούτοις, τόσο η αυτονομία όσο και οι ισσοροπίες έχουν τα όριά τους. Η Τουρκία παραμένει σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από τη Δύση, οικονομικά, τεχνολογικά και πολιτικά, ενώ τα όρια στη στρατηγική αυτονομία της τα θέτει η συμμετοχή της στην Ατλαντική Συμμαχία. Η στρατηγική αντίφαση για την Αγκυρα είναι ότι δεν μπορεί να κατακτήσει πλήρη στρατηγική αυτονομία όσο παραμένει μέλος της Συμμαχίας και επί του παρόντος δεν έχει κανένα συμφέρον να αποχωρήσει από αυτή! Το ΝΑΤΟ όχι μόνο της είναι απαραίτητο γιατί έτσι ασκεί εκβιαστική επιρροή στη λήψη αποφάσεων αλλά και γιατί έξω από αυτό, θα βρισκόταν σε μια κατάσταση οιοσεί αντιπαράθεσης μαζί του. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο αναθεωρητισμός της σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο θα αντιμετώπιζόταν από τη Συμμαχία ως απειλή αντίστοιχη με τη ρωσική. Η στρατηγική αυτή αντίφαση θέτει και τα όρια στην επιθετικότητα της Αγκυρας προς τη χώρα μας, δεδομένου ότι τυπικά είμαστε «σύμμαχοι». Για να την υπερβεί, εφαρμόζει όταν μπορεί καταναγκαστική διπλωματία για να πετύχει τους στόχους της μέσω πίεσης είτε προκαλώντας την Ελλάδα να κάνει το λάθος και να χρησιμοποιήσει, αυτή πρώτη, βία. Αυτή η πολιτική της Τουρκίας κορυφώθηκε μεταξύ 2019-2022. Πλέον, μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, τα περιθώρια για να εφαρμόσει αυτή την καταναγκαστική της πολιτική, χωρίς να έχουν εξαλειφθεί, έχουν σαφώς συρρικνωθεί. Αυτό όμως δεν ση-

μαίνει ότι δεν συνεχίζει, εκμεταλλευόμενη τη γεωπολιτική θέση της, να διεκδικεί την ανοχή της Δύσης, και ιδιαίτερα των ΗΠΑ. Ο στόχος της είναι να μπορεί να κινείται στα όρια ή και πέρα από αυτά, σε μια γκρίζα περιοχή εκτός διεθνούς δικαίου. Συνιστά τουλάχιστον θράσος να εγκαλείται η Ελλάδα για «παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάννης» ώστε να παρουσιάζεται η τουρκική επιθετικότητα ως «άμυνα» και αποφυγή δημιουργίας τετελεσμένων από πλευράς μας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και μετριοπαθείς Τούρκοι αποδίδουν την υπογραφή του παρόντος τουρκολογικού συμφωνίας και την ανάπτυξη του ιδεολογικού της «Γαλάζιας Πατρίδας» σε αντίδραση στην προσπάθεια αποκλεισμού της χώρας τους από Ελλάδα και Κύπρο, με τα τριμερή σχήματα με Ισραήλ και Αίγυπτο.

Αντίστοιχα αντιφατική είναι και η στάση της Δύσης απέναντι στην Τουρκία. Θεωρείται μια χώρα τόσο αφορπη όσο και απαραίτητη. Στο πλαίσιο όμως των δυτικών συμφερόντων, ζωτικής σημασίας είναι μόνο η αποφυγή μιας ενδονατοϊκής σύγκρουσης και όχι η επίλυση των διαφορών μας. Το τελευταίο είναι δεδομένο όχι όμως απαραίτητο, όσο η κατάσταση παραμένει διαχειρίσιμη με την ένταση εντός κάποιων ορίων. Η ανάσχεση λοιπόν των δυτικών μας συμμάχων προς την Τουρκία αφορά πρωτίστως την αποφυγή της σύγκρουσης.

Η διάσταση έναντι της Ελλάδας

Όσο λοιπόν η Τουρκία δεν παραβιάζει την κόκκινη γραμμή «του πρώτου πλάνηματος», μπορεί ανόνα να προάγει τον αναθεωρητισμό της, χωρίς σημαντικές γι' αυτήν επιπτώσεις. Ακόμη και όταν παραβίασε την υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενός κράτους-μέλους της Ε.Ε., οι κυρώσεις που της επιβλήθηκαν ήταν χωρίς ουσιαστικό κόστος και άνευ αντικρίσματος.

Η Ελλάδα, από την πλευρά της, ακολουθεί το στρατηγικό μείγμα εσωτερικής (αποτροπή) και εξωτερικής (ανάσχεση μέσω συμμάχων και συνεργασιών) εξισορρόπησης.

Ειδικά σε ό,τι αφορά το δεύτερο, η συμμετοχή μας σε ΝΑΤΟ και Ε.Ε. καθώς και οι στρατηγικές συμφωνίες με Γαλλία, ΗΠΑ, όπως και το άνοιγμα προς χώρες με την εμπέδεια της Ινδίας, σε μεγάλο βαθμό μας ενισχύουν, αλλά δεν επιλύουν το θέμα της κατοχύρωσης και άσκησης των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων. Οι συμμαχίες μας λειτουργούν εξισοροπιτικά έναντι των τουρκικών σχεδιασμών, την ίδια στιγμή όμως μας δεσμεύουν. Δεδομένων των ζωτικών συμφερόντων της Δύσης στην περιοχή, η χρήση βίας ή ακόμα και συγκεκριμένες μονομερείς ενέργειες από πλευράς μας θα οδηγούσαν σε στρατηγική απομόνωση, απώλεια της «έξωθεν καλής μαρτυρίας» και σε κάποιο βαθμό νομιμοποίηση των τουρκικών αντιδράσεων.

Για τους προαναφερθέντες λόγους, οι δύο χώρες δεν έχουν συγκροτήσει τα τελευταία 100 χρόνια παρότι από το 1955 και μετά υπήρξαν πολλές και σοβαρές κρίσεις μεταξύ τους. Έχουν όμως εγκλωβιστεί σε ένα πακνιδικό έντασης και λογικής μηδενικού αθροίσματος. Η Τουρκία έχει καταφέρει να επιβάλει ένα ιδιότυπο area denial, όπου η Ελλάδα δεν μπορεί να ασκήσει ακώλυτα τα κυριαρχικά δικαιώματά της σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ενώ αμφισβητούνται συστηματικά ολόνα και περισσότερες πτυχές της κυριαρχίας της. Εμείς από την άλλη, δεν μπορούμε ούτε να συμφωνήσουμε με τους όρους που θέτει η Τουρκία, ούτε να υπερβούμε το αδιέξοδο μέσω μιας σύγκρουσης, εκτός βεβαίως αν χρειαστεί να υπερασπιστούμε την εδαφική μας ακεραιότητα. Ποιες λοιπόν είναι οι επιλογές;

Οι απόψεις στο μικροκόπιο

Και εδώ ερχόμαστε στο δεύτερο σημείο. Γενικά, απουσιάζουν ολοκληρωμένες εναλλακτικές προτάσεις που θα βελτιώναν εν τοις πράγμασι τη θέση μας σε σχέση με τη γείτονα. Οι εξοπλισμοί λειτουργούν αποτρεπτικά και οπωσδήποτε μας ενισχύουν διαπραγματευτικά, αλλά δεν παράγουν λύσεις. Όσο δεν συνδυάζονται με την ανάπτυξη της γγ-

Όσο η παρούσα κατάσταση διατηρείται, η Τουρκία όχι μόνο δεν κάνει τίποτε, αλλά εκμεταλλεύεται το άναρχο διεθνές περιβάλλον για να επιβάλει μια ασφυκτική συνθήκη αυξανόμενων διεκδικήσεων.

χώρια αμυντικής βιομηχανίας (δαπανήσαμε από το 1974 έως το 2010, 218 δις. ευρώ για την προμήθεια όπλων) λειτουργούν μεν για τον περιορισμένο χρόνο ζωής των συστημάτων, ωστόσο, εις βάρος της άλλης σημαντικής παραμέτρου της ισχύος που είναι η οικονομία και χωρίς μάλιστα το όφελος της υιοθέτησης ενός μοντέλου σταδιακού περιορισμού της τεχνολογικής/αμυντικής εξάρτησής μας. Ο πόλεμος στην Ουκρανία, εξάλλου, κατέδειξε πως όταν η εγκώρια αμυντική βιομηχανία δεν καλύπτει τις επιχειρησιακές ανάγκες, η εξάρτηση από τρίτες χώρες καθίσταται σχεδόν απόλυτη.

Κοινή συνιστώμενη αρκετών εκ των εναλλακτικών «προτάσεων» είναι η εισήγηση που αναπαράγουν την ακινοσία, χωρίς ρεαλιστικό στρατηγικό στόχο, με πρόσχημα την τουρκική αβιαλαξία. Ομως, όσο τα θέματα δεν επιλύονται (περιμένοντας τον Γκοντό), σαφώς με τρόπο βίωσιμο και σύμφωνο με τα εθνικά συμφέροντα, παραμένουμε εγκλωβισμένοι στα 6 ν.μ. Ούτε υφαλοκρηπίδα οριοθετούμε, ούτε κυριαρχικά δικαιώματα μπορούμε να ασκήσουμε, ούτε τα κατοχυρώνουμε. Πέραν όσων αναφέραμε στο προηγούμενο άρθρο μας, η ακινοσία διευκολύνει την άλλη πλευρά να συντηρεί μια κατάσταση αμφισβητούμενης κυριαρχίας στις περιοχές ζωτικών συμφερόντων μας. Και αν καταγορομήστε εμείς για ουτοπικές προσδοκίες, η προσιονή πως κάποια στιγμή στο μέλλον τα πράγματα θα αλλάξουν, η Τουρκία θα αλλάξει και τα προβλήματα θα λυθούν με ένα μαγικό τρόπο, τι είναι;

Και κάτι ακόμη. Ορισμένοι θεωρούν ότι ο πιο εύκολος τρόπος

70, τι σε δεύτερη στήλη ομιώση της Μαδρίτης '97. Από την άλλη, υπάρχουν ενέργειες, όπως η σταδιακή επέκταση των χωρικών μας υδάτων έως τα 12 ν.μ. ακόμη και διαφοροποιούμενου εύρους σε διάφορα σημεία της επικράτειας, που αν είχαν γίνει στον σωστό χρόνο θα είχαν ήδη επεκτείνει την κυριαρχία μας, ενισχύοντας τη διαπραγματευτική θέση μας.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πλεάδα λόγων γιατί να αποφύγουμε τον διάλογο και τη διαπραγμάτευση με την Αγκυρα. Γνωρίζουμε καλά την Τουρκία, τη νοοτροπία της, τον αναθεωρητισμό της και την παραδοσιακή της, την οποία έχουμε αναδείξει με επιπερήματα σε διάφορα fora, κυρίως στο εξωτερικό. Επιπλέον, όμως, από πολλά μελέτη, σκέψη, διεθνείς επαφές, διασκέψεις και τις εμπειρίες που έχουμε αποκομίσει, καταλάξαμε πως η παρούσα κατάσταση είναι αδιέξοδη, δεν μας συμφέρει, δεν διασφαλίζει τα δικαιώματά μας και το μέλλον δεν προδιαγράφεται καλύτερο από το παρόν.

Γιατί είναι πεπεισμένοι πως ότι όσο η παρούσα κατάσταση διατηρείται, η Τουρκία όχι μόνο δεν κάνει τίποτε, αλλά εκμεταλλεύεται κιόλας το άναρχο διεθνές περιβάλλον και τη μεταβολή των μεγεθών για να επιβάλει μια ασφυκτική συνθήκη αυξανόμενων διεκδικήσεων από τη μία, διάβρωσης της κυριαρχίας μας και σφετερισμού των κυριαρχικών δικαιωμάτων μας από την άλλη. Και αυτή η κατάσταση δεν αφορά και δεν ενδιαφέρει τελικά κανέναν τρίτο. Και κανέναν τρίτο δεν θα κάνει το παραμικρό για να την αλλάξει. Αυτό είναι δικό μας εθνικό συμφέρον και στρατηγικό καθήκον.

Ο κ. Αλέξανδρος Δισκοπούλος είναι αντισυνοάρχος (ε.α.) Π.Ν., πρώην σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας, ειδικός σύμβουλος **ΕΝΑΜΕΠΕ**. Ο κ. Πέτρος Λιάκουρας είναι καθηγητής Διεθνούς Δικαίου, διευθυντής μεταπτυχιακού προγράμματος Πανεπιστήμιου Πειραιώς. Ο κ. Κώστας Υφαντής είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων και καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος.